

Limity zapojování veřejnosti v ČR

osobní reflexe zkušeností se zapojováním veřejnosti

Z. Drhová

Východiska

- Účast veřejnosti v rozhodovacích procesech je v posledních 20 letech prosazována nevládními organizacemi i nemalou částí akademické obce.
- Účast veřejnosti je požadavek zakotvený ve veřejně politických dokumentech a procesech na evropské i národní úrovni (Aarhuská úmluva, procesy posuzování vlivů na životní prostředí, princip partnerství uplatňovaný v kohezní politice, procesy Agendy 21 atd.) a stává se postupně součástí rozhodovací praxe.

Východiska

- Zapojování veřejnosti do rozhodování je jedním z principů politiky ochrany životního prostředí. Ale argumenty pro podporu zapojování veřejnosti v rozhodování jsou širší.
- Přestože existuje dost praktických příkladů, na kterých lze analyzovat potenciální přínosy, ale také rizika a slabiny zapojování veřejnosti do rozhodování, kritická debata v České republice zatím moc neprobíhá.

Co od zapojování veřejnosti očekáváme?

Naplňuje současná praxe očekávání?

Je účast veřejnosti účinná?

Pokud ne, jaké jsou hlavní limity?

Argumenty pro podporu zapojování veřejnosti do rozhodování

- otevřenost rozhodování pro názory, které reprezentují různé postoje a hodnoty
- zapojení místní zkušenosti
- transparentnost rozhodování, není prosazován názor pouze úzké skupiny
- omezení příležitostí pro korupční jednání
- omezení čistě expertního rozhodování, které se za hodnotově neutrální pouze vydává
- vytvoření prostoru pro vymezení, co je a co není veřejným zájmem
- dosažení větší legitimacy rozhodnutí a společenské shody k rozhodnutím, které mají dopad na územně či jinak vymezené společenství či celou společnost

Rizika, se kterými se při zapojování veřejnosti na různých úrovních setkáváme

- využití nástrojů zapojování veřejnosti k prosazení vlastních názorů (manipulace s veřejným míněním, politické PR)
- zapojování veřejnosti jako součást politické hry (např. petice x protipetice, místní referenda)
- formálnost procesu, bez faktického dopadu na výsledek rozhodování
- eliminace určitých názorů, t.j. přizvání k účasti pouze některých názorových skupin, (v pracovních skupinách, poradních orgánech apod.)
- obstrukce – blokování rozhodovacího procesu

Za jakých podmínek má účast veřejnosti smysl?

- Existuje veřejnost, která je připravena se účastnit rozhodování.
- Je nastavena taková rozhodovací praxe, kdy zapojení veřejnosti má na výsledek rozhodování konkrétní dopad.
- (Ochota účastníků rozhodování hledat shodu?)

Jak charakterizovat veřejnost, která je připravena účastnit se rozhodování

Aktivní (t.j. motivovaná)

zdroje motivace jsou přitom různé:

- Zvědavost, přesvědčení o smysluplnosti účasti/sledování určitého záměru
- Obavy/ lidé cítí, že se jich věc silně dotýká.
- Přesvědčení, že aktivita bude mít nějaký dopad (nejde o formální proces, ale je reálné, že se výstupy promítnou do konečného rozhodnutí)

Jak charakterizovat veřejnost, která je připravena účastnit se rozhodování

Informovaná, o tématu i o procesu, schopná artikulovat názor, tedy vůbec mít na věc názor a být schopná relevantně reagovat ve správný čas

Organizovaná, schopná artikulovat a prosazovat skupinový názor, má expertní znalost tématu i procedury

Míra zapojení veřejnosti

Čím vyšší míra zapojení veřejnosti je, tím bývají větší nároky na speciální znalosti, dovednosti či organizovanost zapojované veřejnosti

(míra zapojení od pouhého informování na veřejných fórech až po spolurozhodování např. v pracovních skupinách apod.)

Jak charakterizovat rozhodovací procesy otevřené vůči veřejnosti

- řízené a transparentní ve svých postupech (je zřejmé kde a kdo rozhoduje)
- umožňující časné zapojení veřejnosti (formulace vizí, strategických plánů, věcných záměrů apod.)
- připravené pro mediaci konfliktů a hledání shody
- připravené pracovat s výstupy účasti veřejnosti a využít je při rozhodování
- připravené prohlubovat míru zapojení veřejnosti

Jak naložit s účastí veřejnosti v rozhodovacích procesech

- komunikace s veřejností je vedena jako kontinuální proces a součást stylu řízení
- účast veřejnosti je plánovaná a řízená s ohledem na konkrétní situaci (typ rozhodovacího procesu, politický kontext, jakou veřejnost /aktéry chceme zapojit, míru artikulace různých zájmů a organizovanost jejich reprezentantů apod.)

Slabiny současné praxe

- formálnost procesů zapojování /zapojení veřejnosti proběhne, ale nemá dopad
- nezájem veřejnosti
- slabá organizovanost veřejnosti/ bez připravenosti artikulovat a dlouhodobě prosazovat konkrétní postoje a zájmy
- nepřípravenost na straně veřejné správy i veřejnosti společně jednat a hledat shodu

Co s tím? Závěry k diskusi

- Posilovat kapacity a dovednosti na straně veřejné správy (při nastavení procesů komunikace s veřejností a posunu ke strategickému řízení), tak na straně veřejnosti (schopnost artikulovat zájmy a prosazovat je v rámci rozhodovacích procesů).
- Zapojování veřejnosti více propojovat s rozhodovacími procesy. Efektivní účast veřejnosti nelze zajistit ad hoc setkáním, jde o kontinuální proces, který se musí promítnout do stylu řízení, průběžně ho vyhodnocovat a řídit.
- Zapojování veřejnosti brát jako odbornou disciplínu, kterou je třeba v praxi i na akademické úrovni dále rozvíjet, kriticky reflektovat slabiny praxe a promýšlet řešení.

Děkuji za pozornost

zuzana.drhova@ecn.cz